

PROJECTE D'APRENTATGE COOPERATIU

ANNEX 19 DEL PROJECTE EDUCATIU DE CENTRE
SETEMBRE 2019

ÍNDEX

Presentació.....	p. 3
1. Marc teòric i metodològic del programa CAAC.....	p. 3
2. Documentació del centre.....	p. 15
2.1. Recull de dinàmiques i estructures.....	p. 16
2.2. Carpetes d'aula.....	p. 16
2.3. Pla de generalització.....	p. 16
2.4. Quaderns d'equip.....	p. 17
2.5. Pla de millora.....	p. 17
2.6. Temporització del programa d'aprenentatge cooperatiu.....	p. 18
3. Programa anual d'aprenentatge cooperatiu.....	p. 19
3.1. Aspectes de coordinació.....	p. 19
3.2. Aspectes de difusió.....	p. 20
3.3. Formació inicial i de seguiment del nou professorat.....	p. 21
3.4. Pla de seguiment del programa.....	p. 22
4. El programa CA/AC en relació a les activitats de formació contínua dels docents.....	p. 24

PRESENTACIÓ

Aquest és l'Annex 19 del Projecte Educatiu de Centre (PEC). Suposa el recull de tota l'activitat en relació a l'aprenentatge cooperatiu que es duu a terme al centre, és a dir, com es concreta el programa d'aprenentatge cooperatiu a la nostra escola i com s'articula i afecta a la comunitat educativa: claustre, alumnat i famílies. A més, tractarem de resumir les bases teòriques que sustenten el programa i sintetitzar la nostra visió i aplicació concreta per tal que esdevengui una guia per als docents i les famílies de la nostra escola.

El curs 2012-2013 tot el claustre definitiu i part del professorat interí vàrem iniciar una formació en Aprenentatge Cooperatiu que duia a terme la Universitat de Vic a través del CEP d'Inca. El ponent principal del curs va ser José Ramon Lago, doctor d'aquesta universitat i co-creador del programa Cooperar per Aprendre i Aprendre a Cooperar (CA/AC¹), tot i que també comptàrem amb algunes sessions dirigides per la doctora Mila Naranjo que forma part del mateix grup de treball. Aquesta formació tenia la durada de tres cursos escolars, en els quals el centre educatiu es comprometia a continuar amb la formació i a aplicar el programa CAAC. El programa formatiu es dividia en "Etapa d'Introducció" (curs 2012-2013), "Etapa de Generalització" (curs 2013-2014) i "Etapa de Consolidació" (curs 2014-2015) i tenia una durada de 40, 40 i 30 hores respectivament.

La metodologia va ser molt ben acceptada dins el claustre i vàrem continuar fent tots els esforços possibles perquè es mantingués dins la pràctica docent del centre. Per aquest motiu es va incloure dins el PEC del Centre a partir del curs 2015-2016 ja que era la nostra voluntat que l'aprenentatge cooperatiu fos línia metodològica del centre i per tant d'obligat compliment per a tot el professorat que s'incorporàs any rere any.

Aquest projecte és aprovat pel claustre i pel Consell Escolar i podrà anar sofrint

¹ PUJOLÀS P. Y LAGO J.R. (Coord.) Universidad de Vic. Laboratorio de Psicopedagogía. Proyecto PAC: Programa CA/AC ("Cooperar para Aprender / Aprender a Cooperar") para enseñar a aprender en equipo.

les modificacions que es considerin oportunes amb la conformitat d'ambdues parts.

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC DEL PROGRAMA CAAC

L'educació inclusiva segons es difon des del programa CA/AC (Cooperar per Aprendre i Aprendre a Cooperar) de la Universitat de Vic i com expliciten a la web de la Red Khelidôn², “no es una especie de *“nueva educación especial”*, sino una *manera de luchar contra el fracaso y la exclusión y una clara denuncia de la pobreza y de las condiciones de inferioridad de buena parte de la población, así como de la indiferencia colectiva que los que no sufren muestran frente al sufrimiento*”. Es tracta de crear una escola on els valors de democràcia i inclusió siguin la base per a construir els processos d'ensenyament i aprenentatge. Aprendre en equips cooperatius i aprendre a treballar en equip és la manera de fer front a la difícil tasca d'atendre a la diversitat, afavorint les interaccions de l'alumnat entre ell i amb els diferents mestres per tal que *“todos puedan ayudar y ser ayudados y, así, aprendan más y mejor”*³.

És evident que l'escola ha d'ajudar a educar persones que puguin incorporar-se a la vida adulta amb una sèrie de capacitats de treball en equip i capacitat emocional per adaptar-se a tota mena de situacions dins l'àmbit laboral. Això és més fàcil si l'alumnat ha après de manera cooperativa i ha après estratègies de cooperació en equips formats de manera heterogènia on cada membre té un ritme de treball diferent, així com habilitats i motivacions variades. Aquest alumnat aprendrà que la solidaritat, l'ajuda mútua i la cooperació, així com el respecte per la diversitat i la compensació de les desigualtats són els valors que han de formar part de cada persona per poder aconseguir els *“ciudadanos comprometidos y activos en el desarrollo democrático de su comunidad y de la sociedad en*

² <http://cife-ei-caac.com/khelidon/> (08/2019)

³ Ibídem

general"⁴ que tots desitjam.

El Programa CA/AC tal com s'explica a la web del CIFE (Centre d'Innovació i Formació Educactiva Uvic-UCC) i GRAD (Grup de Recerca Atenció a la Diversitat) "està format per un conjunt d'actuacions encaminades a ensenyar a l'alumnat a treballar en equip"⁵. Es tracta d'una metodologia que suposa un canvi en la manera d'entendre el nostre rol d'ensenyants i com organitzam i estructuram les activitats d'aula. Deixant de banda altres models individualistes o competitius, aquestes s'organitzen en petits grups de treball (equips) on l'ajuda mútua és un dels objectius bàsics.

Tal com divulga Pere Pujolàs en diferents articles sobre el propi programa, dels quals per fonamentar la part teòrica d'aquest projecte se citarà "Cooperar per aprendre i aprendre a cooperar: el treball en equips cooperatius com a recurs i com a contingut" (2008), el títol del programa s'inspira en un llibre de R. Salvin i remarca els dos objectius que persegueix: que l'alumnat aprengui més i millor els continguts escolars i que aprengui a treballar en equip, ja que també és un contingut a assolir que resulta de vital importància en el món actual. Aquest ensenyar a treballar en equip s'ha de dur a terme d'una manera sistemàtica, pautaada. "Els hem d'ajudar a organitzar-se com a equip, a planificar el seu treball, a revisar el funcionament del seu equip de forma periòdica i a establir objectius de millora, per tal que, de mica en mica, planificació rere planificació, sàpiguen treballar en equip cada vegada més bé".⁶

Per poder dur a terme aquest aprenentatge cooperatiu, cal assegurar les condicions necessàries en el clima de grup que afavoreixin "la cooperació, l'ajuda mútua i la solidaritat", per tal de crear consciència de grup i pertinença a una "petita comunitat d'aprenentatge"⁷.

⁴ Ibídem

⁵ <http://cife-ei-caac.com/programa/> (08/2019)

⁶ PUJOLÀS, P. (2008) "Cooperar per aprendre i aprendre a cooperar: el treball en equips cooperatius com a recurs i com a contingut", a *Revista suports*, vol. 12 n.1, pàg.1.

⁷ PUJOLÀS, P., ibídem, pàg. 4.

En el temps de tutoria, programarem una seguit de dinàmiques de grup per fomentar aquest clima positiu i consciència de grup i preparar l'alumnat per poder treballar en equip. Les dinàmiques de grup són “el conjunt d'operacions i d'elements que actuen com a “forces” que provoquen, en els alumnes, un determinat efecte”.⁸ Existeixen diferents tipus de dinàmiques en funció d'allò que desitgem provocar, segons el moment i les necessitats que detectem en el grup classe: de coneixement mutu, per afavorir el treball en equip, per valorar les diferències i afavorir la inclusió (tant d'alumnes amb discapacitats com d'origen cultural molt diferent al nostre), per aprendre a prendre decisions amb participació equitativa, etc.

Per molt preparat que desitgem que estigui el grup, haurem de començar en algun moment a treballar en equips cooperatius, perquè serà difícil que el vegem completament disposat a treballar amb aquests nous agrupaments. A més, així com vagin treballant en equip (realitzant estructures, valorant les diferents sessions i proposant-se nous objectius de millora) aniran succeint-se “experiències positives de treball en equips cooperatius”⁹ i la cohesió del grup anirà millorant i fent que, de cada vegada, treballar de manera cooperativa sigui més atractiu per als infants.

Com hem explicat abans, existeixen diversos tipus de dinàmiques classificades segons l'objectiu que volen aconseguir. Totes aquestes dinàmiques i d'altres que es van afegint cada curs, estan indexades i explicades en detall al document de centre: “Recull de dinàmiques i estructures de treball cooperatiu”: Els tipus de dinàmiques segons la funció són:

1. Dinàmiques de grup per fomentar el debat i el consens en la presa de decisions.
2. Dinàmiques de grup per afavorir la interrelació, el coneixement mutu i la distensió dintre del grup.

⁸ PUJOLÀS, P. *ibidem*, pàg. 5.

⁹ PUJOLÀS, P. *ibidem*, pàg. 6.

3. Estratègies i dinàmiques per facilitar la participació dels alumnes corrents en la inclusió d'algun company amb discapacitat i potenciar el coneixement mutu.

4. Activitats per mostrar la importància del treball en equip i demostrar la seva eficàcia.

5. Activitats per preparar i sensibilitzar l'alumnat a treballar de forma cooperativa.

A més de les dinàmiques proposades pel programa CAAC, o d'altres que puguin anar afegint-s'hi, aquest àmbit A s'enllaça directament amb el projecte de pràctiques restauratives que duu a terme el centre en el qual, de manera "proventiva", es duen a terme cercles de diàleg de manera periòdica amb preguntes de diversa índole: de coneixement, de debat, etc. (Trobareu més informació al projecte Annex del PEC "Pràctiques restauratives".) La freqüència mínima en què s'han de desenvolupar dinàmiques s'especifica al document "Temporització del programa d'aprenentatge cooperatiu", però, en línies generals, es realitzen: un cercle a l'inici de setmana i un a final, entre 3 i 5 dinàmiques de coneixement durant el primer mes de classe i una dinàmica cada quinze dies a l'hora de tutoria la resta del curs i sempre que es detecti la necessitat.

L'Àmbit B del programa CA/AC és el referit a les estructures. Per fer-ho s'utilitzen dins l'aula equips reduïts d'alumnes com a un recurs per assegurar la cooperació i l'ajuda mútua i així aprendre millor els continguts escolars. El docent, per fer de forma cooperativa les activitats que pugui tenir programades en qualsevol unitat didàctica, agrupa l'alumnat en equips de quatre membres. La situació espacial de l'alumnat ha d'afavorir la distribució en equips de quatre, però no implica que hagin d'estar asseguts de quatre en quatre sempre. No obstant, facilitarà molt el funcionament d'aula que sàpiguen com han de moure taules o cadires per posar-se a treballar en equips i que cada vegada es faci de la mateixa manera.

Cada equip està format de manera heterogènia. Preferiblement el conformaran dos nins i dues nines "un dels quals és un escolar amb més motivació i capacitat,

un altre té més necessitat d'ajuda, i els altres dos són d'un terme mig.”¹⁰ Cal matisar, no obstant, que, segons el que hem anat observant durant aquests anys d'implantació del programa, és important que l'alumne que menciona Pujolàs com a “amb més capacitat”, sigui capaç d'oferir ajuda a la resta del grup i no només capaç a nivell de competències o habilitats individuals. Per altra banda, un alumne dels que anomena “terme mig” pot desenvolupar el rol d'ajudar als altres millor que qualsevol altra membre, i pot ser tengut en compte en haver de formar els equips heterogenis.

Les activitats programades a les diferents unitats didàctiques en comptes de fer-les de manera individual, es proposa que es facin de manera cooperativa. Poden moure les taules o les cadires per tal d'estar més junts i poder veure la feina que fan els altres. Per tal d'assegurar que tots els membres de l'equip treballen de manera simultània, equitativa, amb responsabilitat individual i amb interacció entre els membres de l'equip es proposa una estructura concreta, que són una “sèrie de passes per desenvolupar l'activitat que regulen les intervencions” per tal d'aconseguir aquesta simultaneïtat i equitat en la feina, a més de l'ajuda mútua. Kagan supera el model “Aprendre Junts” de Roger Johnson i David Johnson contraposant-hi les seves “Estructures Cooperatives”. Tots tres autors coincideixen en remarcar la interdependència positiva (els membres de l'equip creuen fermament que l'èxit d'un tot sol no es produirà si no l'aconsegueix també la resta de l'equip) i la responsabilitat individual com a elements sense els quals no pot haver-hi treball cooperatiu en equip, però Kagan insisteix i amplia la idea d'interacció cara a cara dels germans Johnson recalcant la importància de la Participació igualitària i la Interacció Simultània, establint, així, els quatre elements imprescindibles perquè una activitat sigui considerada realment cooperativa: *“Positive interdependence, Individual accountability, Equal participation, Simultaneous interaction”*¹¹ (PIES). Tal com indica Pujolàs, Kagan critica el model

¹⁰ PUJOLÀS, P. *ibidem*, pàg. 9.

¹¹ KAGAN, S. (1990) *The Structural Approach to Cooperative Learning a Educational Leadership*, v47 n4

“Aprendre Junts” de Johnson i Johnson perquè “no estructura la participació entre els membres d'un equip perquè hi hagi una participació igualitària, en el sentit que deixa que la participació dels estudiants sorgeixi espontàniament”.¹² Sense seguir cap estructura fixa, les interaccions de l'alumnat no estan dirigides per cap seguit de normes i és molt probable i comú que hi hagi membres del grup que de manera natural participin més i facin més intervencions. Segurament aquell alumnat amb menys habilitats comunicatives o bé amb majors dificultats serà aquell que intervindrà menys. Tal com diu Pujolàs, “Deixar la igualtat de participació en mans dels estudiants és fer-se falses il·lusions i gairebé sempre acaba en participació desigual.” En aquest sentit, les estructures cooperatives que s'han agafat del model de Kagan i que es proposen en el programa CA/AC promouen la participació igualitària o equitativa (com per exemple en les estructures “1-2- 4”, “El Foli Giratori” i “La substància”), però també afavoreixen la interacció simultània.

Tal com explica Spencer Kagan, la interacció simultània, és a dir el percentatge de membres que treballen de manera activa amb actitud positiva cap a l'aprenentatge durant l'activitat en un moment donat, és major si el nombre de components és parell ja que poden treballar 2 a 2, a diferència de si són 3. En aquest cas és probable que 1 d'ells es desentengui de la implicació en l'activitat per no poder interactuar amb ningú. Per això, Kagan proposa el treball en parelles de manera preferent. Aquest és el motiu principal que utilitza Pujolàs per argumentar que es potenciï la creació d'equips de 4, ja que permet el treball en parelles, com passa en l'estructura 1-2-4.

Les estructures cooperatives les classificam en simples i complexes. Les simples es poden realitzar en un període de temps relativament curt i són senzilles d'aprendre i de realitzar. S'ha pogut establir l'eficàcia d'algunes d'aquestes

p12-15 Dec-Jan 1989-90, pàg. 13.

¹² PUJOLÀS, P. *ibidem*, pàg. 13.

estructures per “assegurar o garantir el treball cooperatiu en equip dintre de l'aula”¹³. Entre elles, podem citar les que es coneixen amb el nom de “Parada de tres minuts”, “1-2-4”, “El Foli Giratori”, “Llapis al mig”, “El número”, “El joc de paraules” i la “Substància”.

Les estructures complexes, també anomenades “Tècniques cooperatives”, normalment tenen una durada superior a una sessió i el seu objectiu final es dur a terme una tasca més complicada tant a nivell de continguts com a nivell organitzatiu: El puzzle o trencaclosques i El grup d'investigació en són els referents principals. Per desenvolupar aquestes estructures complexes poden articular-se una sèrie de condicions noves d'agrupament i es fragmenten les tasques usant estructures simples per arribar als diferents objectius intermedis. (Podeu trobar més informació sobre estructures simples i complexes al document “Recull de dinàmiques i estructures”).

És molt comú que durant el treball cooperatiu vagin sortint conflictes. Alguns alumnes són reticents a treballar en equips cooperatius precisament per evitar aquests conflictes que segons ells els retarden la feina que s'estimen més fer individualment. És en aquest punt en què es troba la necessitat d'anar més enllà de la simple aplicació de tècniques d'organització del treball (estructures) i cal crear uns equips estables (equips base) amb els quals es realitzarà una feina per “ensenyar-los de forma sistemàtica i persistent a treballar en equip, com un contingut curricular més”¹⁴ entram aquí en la tercera part del programa o Àmbit C. Es tracta d'ajudar-los a detallar quins objectius es proposen com a equip, quins compromisos es marquen de manera individual per afavorir l'equip, quines responsabilitats tendran dins ell (càrrecs o rols que desenvoluparan) i anar practicant les habilitats socials necessàries per poder treballar en equips petits. Tots els equips tenen dos objectius comuns que són: progressar en l'aprenentatge, cadascú segons les seves capacitats, i ajudar-se uns als altres. A

¹³ PUJOLÀS, P., *ibidem*, pàg. 10.

¹⁴ PUJOLÀS, P., *ibidem*, pàg. 14.

més, a cada planificació (Pla d'equip) entre tots quatre alumnes pensen un objectiu específic que volen marcar-se per tal de millorar la seva feina en equip. Tal com indica Pujolàs: “Tenir clars aquests objectius, i unir-se per assolir-los millor, equival a incrementar el que es denomina tècnicament la interdependència positiva de finalitats.”¹⁵

Tots els equips, a més, tenen, com hem comentat, uns rols distribuïts entre els membres que el conformen. Aquests “càrrecs” al nostre centre són: coordinador, secretari/a, material, portaveu i ajudant de coordinador. Si l'equip és de 4 persones les funcions de material i portaveu les duu a terme una sola persona. Si el grup és de tres, el secretari també durà a terme les tasques d'ajudant de coordinador. Cada càrrec té unes funcions determinades i conegudes per tothom. El fet que cadascú tingui una funció específica dins el grup accentua “la interdependència positiva de rols”. D'igual manera, segons Pujolàs, podrem “acréixer el que es denomina la interdependència positiva de tasques”¹⁶ si quan hagin de fer un treball conjunt cadascú té assignada una feina específica i concreta. No obstant, els càrrecs al nostre centre es van introduint de manera progressiva des de l'educació infantil fins al segon curs de primària. Aquesta introducció s'anirà produint en funció de les possibilitats que cada grup classe presenti. Cada càrrec disposa d'un color comú per tot el centre i les seves funcions estan també consensuades per tal de facilitar que tot l'equip docent actuï de manera coordinada en les seves classes.

És molt important crear una cohesió entre els membres de cada equip: que coneguin els seus gustos, les seves aficions,... i que, a més, se sentin l'equip com a propi. Per això serà important crear una identitat de grup. Es consensua un nom per a l'equip, es crea un quadern d'equip que és personalitzat, etc. A més, com més treballin junts, més es coneixeran, establint un vincle major entre ells i incrementant allò que es coneix com “interdependència positiva d'identitat”.

¹⁵ PUJOLÀS, P., *ibídem*, pàg.14.

¹⁶ PUJOLÀS, P. *ibídem*, pàgs. 14 i 15.

Cada equip duu a terme una sèrie de plans d'equip que tenen una durada variable (mes o mes i mig, normalment) i que recullen l'organització de l'equip per aquest període: quins càrrecs o rols tindrà cada membre, quins objectius es planteja l'equip i quins compromisos es marca cada persona de l'equip. “Entre les habilitats socials pròpies del treball en grups reduïts podem citar les següents: escoltar amb atenció els companys, usar un to de veu suau, respectar el torn de paraula, preguntar amb correcció, compartir les coses i les idees, demanar ajuda amb correcció, ajudar els companys, acabar la feina, estar atent, controlar el temps de treball, etc.”¹⁷ Aquestes habilitats poden ser preses d'exemples de compromisos que pot adquirir cada component de l'equip. Cada un dels plans d'equip és una oportunitat d'aprendre a treballar en equip. Les valoracions que es van fent de manera gairebé setmanal (diaris de sessions) serveixen de retorn per a l'equip, permeten treuen conclusions de quins aspectes cal millorar per perfeccionar la tasca en equip. Passat el temps que duri el pla (mes i mig, aproximadament), l'equip avalua el pla, revisa com ha anat la feina en equip i es proposa nous objectius i compromisos per tal de seguir millorant, que es concretaran en el següent pla d'equip.

Per poder elaborar aquests plans d'equip acabats de descriure, necessitam que els equips siguin prou estables ja que així els seus components tendran temps de poder consolidar els aprenentatges i millorar aquelles aspectes que ho necessitin. A més, l'estabilitat dels equips base possibilita que es pugui utilitzar, com a estructura cooperativa de l'activitat, alguna de les tècniques o estructures complexes abans esmentades que requereixen més d'una sessió de durada.

A més de treballar junts a classe, els equips base estables també s'utilitzen per dur a terme tasques no escolars. En aquest sentit, el nostre centre utilitza els equips base per dur a terme les tasques dels encarregats de classe: obrir finestres, passar llista, repartir llibres, baixar les paneres de pati, treure els jocs de

¹⁷ PUJOLÀS, P., *ibidem*, pàg. 15.

pati, etc. També s'utilitzen per anar a canviar el llibre de biblioteca o per participar en el Rudy Concurs, també de la biblioteca.

A la nostra escola tenim establert que els equips base es mantinguin durant tot el curs escolar. De manera extraordinària, podran realitzar-se nous equips base a final del mes de febrer, però hi ha d'haver una causa important per canviar-los i s'han d'haver esgotat vies d'intervenció i comentat en les diferents reunions de cooperatiu de cicle. A més, abans de realitzar el canvi és convenient que tots els membres hagin passat al manco una vegada per tots els càrrecs. A més, s'ha d'haver fet una valoració final del treball realitzat durant aquests mesos. D'haver-se de produir un canvi d'equips base s'ha de fer de tal manera que tots els equips nous siguin diferents, en cap cas canviar un alumne per un altre, ja que es perdria el sentit de pertinença a l'equip.

El centre disposa d'uns models de Quaderns d'equip que són els documents que anirà construint cada equip base de cada aula. Aquests models estan adaptats a cada etapa educativa. Existeix: un model per als cursos d'educació infantil, un per al 1r i 2n curs de primària i un model per a la resta de cursos de 3r a 6è. No obstant, es tracta d'un model flexible i dinàmic que va sofrint variacions i millores cada curs escolar i que cada grup classe pot ajustar si el mestre tutor ho considera oportú, segons les característiques i circumstàncies de cada curs escolar.

L'inici dels quaderns d'equip i la planificació dels diferents plans d'equip es consensua en les diferents reunions de coordinació de treball cooperatiu i queda especificada la seva planificació al document Pla de Generalització de cada grup classe. El nombre de càrrecs, funcions, colors dels indicadors (que porta cada membre de l'equip per saber quin càrrec ocupen) i distribució de càrrecs segons el nombre de persones de l'equip també està especificat en aquest document.

Per a la creació dels equips base cal tenir en consideració la informació que pugui aportar el/la tutor/a del curs anterior respecte a tipologia de l'alumnat. Caldrà

consultar com estaven agrupats el curs anterior (podeu veure el pla de generalització del curs anterior), atendre a les aportacions que sorgeixin de la reunió de traspàs d'informació entre cursos i, sobretot, realitzar moltes observacions durant les primeres setmanes de curs en les quals es duu a terme el treball cooperatiu amb equips heterogenis esporàdics, ja que ens servirà per determinar com interactuen els infants i quina tipologia presenten (necessiten ajuda, poden oferir ajuda o neutres). Cal no precipitar la decisió dels agrupaments i consensuar-los amb l'equip docent per tal d'assegurar el seu èxit. Per altra banda, tot i que en les primeres setmanes de treball de l'equip base es recomana que estiguin asseguts junts, llavors sí que és convenient alternar amb els companys que van seient-se per tal que no tinguin la sensació de sempre treballar amb els mateixos companys.

Tal com es pot observar en el Currículum de l'educació primària a les Illes Balears i als seus corresponents Annexos del Decret 32/2014, de 18 de juliol, les mencions al treball cooperatiu són constants. Podem trobar-les en distints apartats del currículum segons les àrees. Algunes de les especificacions sobre treball cooperatiu són les que a continuació se citen a mode d'exemple.

Als objectius generals de l'etapa de primària trobam: “Desenvolupar hàbits de treball individual i en equip...”¹⁸. A l'article 7 dels principis metodològics i pedagògics s'especifica que: L'acció educativa (...) ha de promoure el treball en equip...”¹⁹. A la distribució espai-temps de ciències naturals hi trobam la següent apreciació: “Aquesta àrea és ideal per fer treballs en grups, projectes, aprenentatge cooperatiu, la qual cosa possibilita l'esforç que s'ha de fer per arribar a acords, la participació de tots els membres de l'equip, l'esperit crític i la demostració científica.”²⁰ Un dels continguts de socials és: “Utilització de tècniques per potenciar la cohesió del grup i el treball cooperatiu.”²¹ A l'àrea

¹⁸ “Currículum de l'educació primària a les Illes Balears”, Decret 32/2014, de 18 de juliol, pàg. 7.

¹⁹ “Currículum de l'educació primària...”, ibídem, pàg. 9.

²⁰ “Currículum de l'educació primària...”, ibídem. Annex Ciències Naturals, pàg. 6.

²¹ “Currículum de l'educació primària...”, ibídem. Annex Ciències Socials, pàg. 11.

d'educació artística, a la tipologia d'agrupaments trobam que es diu el següent: "La metodologia ha d'atendre els aprenentatges individuals, col·lectius i cooperatius, així com els diferents agrupaments, fomentant la responsabilitat, el respecte i la capacitat d'empatia, potenciant el diàleg i la presa de decisions, facilitant els diferents ritmes d'aprenentatge. Per dur a terme tot això és necessari que l'organització de l'espai sigui flexible." I als objectius específics trobam: "Planificar i fer produccions artístiques, individualment o cooperativa, assumint diferents rols i col·laborant en la resolució dels problemes que vagin sorgint per aconseguir un producte final satisfactori"²². A l'àrea d'educació física, un dels objectius específics és: "Participar en activitats físiques establint relacions de cooperació per assolir objectius comuns...".²³ Un dels continguts del Bloc 1 (comunicació oral) de l'àrea de llengua catalana i castellana és: "Participació activa en situacions d'aprenentatge col·laboratiu per recollir i intercanviar informació i opinions, establir acords i pautes de resolució de conflictes, amb actitud de respecte i cooperació."²⁴

A l'apartat "Tipologia d'agrupaments" de l'àrea de matemàtiques s'expressa el següent: "Segons les activitats que es plantegen, és recomanable fer diferents tipus d'agrupament: flexibles, petits grups, gran grup, parelles, treball cooperatiu. Tots contribueixen al raonament, la reflexió, el diàleg, la presa de decisions, el respecte i l'acceptació de les opinions dels altres, i han de facilitar que tots els infants puguin anar avançant." A més, un dels objectius específics d'aquesta mateixa àrea és: "Posar en pràctica hàbits i estratègies que permetin tant l'activitat individual com la col·laboració activa i la responsabilitat en l'aprenentatge cooperatiu."²⁵

Tal com indica Pujolàs, el fet de treballar cooperativament, en equip, permet que els i les nostres alumnes desenvolupin al llarg de la seva escolarització les

²² "Currículum de l'educació primària...", ibídem. Annex Educació Artística, pàg. 5.

²³ "Currículum de l'educació primària...", ibídem. Annex Educació Física, pàg. 14.

²⁴ "Currículum de l'educació primària...", ibídem. Annex Llengua Catalana i Literatura, pàg. 12.

²⁵ Currículum de l'educació primària...", ibídem, pàg. 6 i 9.

competències socials i cíviques. “Aquesta competència, però, inclou l’exercici d’habilitats que la transcendeixen i afecten a altres competències bàsiques com les competències comunicatives, les metodològiques i les personals.”²⁶

Queda més que evidenciada, doncs, la necessitat de treballar de manera cooperativa, a més de per tots els motius que hem anat descrivint, perquè, tal com hem pogut veure en aquests exemples expressats, el Currículum desplegat a partir de la llei LOMCE apunta directament a l’ús d’aquesta metodologia des de totes les seves àrees i es poden trobar nombroses referències a l’ensenyament de l’aprenentatge cooperatiu com a contingut a haver d’ensenyar.

2. DOCUMENTACIÓ DEL CENTRE

El centre compta amb una sèrie de documents elaborats o adaptats partint dels models aportats pel programa CAAC de la uVic. Són documents que s’han anat consensuant des de l’etapa de generalització del programa en el centre i que són susceptibles de ser modificats sempre que el claustre o els equips de cicle ho considerin necessari. Es poden consultar tant al plafó d’aprenentatge cooperatiu de la sala de mestres com a la carpeta “aprenentatge cooperatiu” de la carpeta compartida “professorat”.

A més, dins aquesta mateixa carpeta també hi podem trobar tota una sèrie de material compartit perquè pugui ser usat per tot el claustre. A més també hi ha totes les presentacions de diapositives utilitzades en les distintes formacions dutes a terme per distintes persones del claustre a d’altres centres educatius, a jornades d’aprenentatge cooperatiu, als simposis d’aprenentatge cooperatiu a nivell nacional, etc. S’hi troben també diferents articles publicats a revistes d’àmbit pedagògic.

A continuació s’explica breument cadascun dels documents que usa el centre indicant qui en fa ús, descrivint la utilitat del document i les seves característiques.

²⁶ PUJOLÀS, P. (2008) op. cit., pàg. 15.

2.1. Recull de dinàmiques i estructures

Aquest document és d'ús individual del professorat. Suposa una guia de recursos tant pel professorat nouvingut al centre com per a la resta de professorat amb experiència docent en aprenentatge cooperatiu. Cada curs escolar s'actualitza afegint-hi les dinàmiques i estructures de treball cooperatiu que s'han anat incorporant a la carpeta compartida i que s'han presentat al claustre durant les sessions de claustres cooperatius (suposa una formació contínua durant el curs escolar). Consta d'índex i detall explicatiu de cada dinàmica i estructura.

2.2. Carpetes d'aula

És un document únicament en format digital que es troba dins la mateixa carpeta abans esmentada. Cada carpeta d'aula suposa una experiència compartida amb la resta del professorat del claustre d'aquest curs o d'altres cursos. Es tracta de l'explicació d'una dinàmica o estructura concreta duita a terme per un docent en un grup classe concret i inclou: descripció, imatges, punts clau a tenir en compte, comentaris de l'experiència concreta (autoavaluació)... És molt convenient informar al claustre durant alguna de les sessions d'aprenentatge cooperatiu que s'ha afegit material en aquesta carpeta.

2.3. Pla de generalització

És un document que pertany al grup classe i el responsable del qual n'és el/la tutor/a. Inclou la planificació pel que fa als tres àmbits: dinàmiques, estructures i plans d'equip. L'equip docent que intervé a cada grup classe té la responsabilitat d'introduir totes les activitats (dinàmiques o estructures) que es realitzin des de la seva àrea (tant si és usant els equips base com en d'altres agrupaments esporàdics). La planificació del pla de generalització és similar cada curs escolar, tot i que pot sofrir variacions i ajustaments al llarg del curs.

El pla de generalització queda custodiat pel centre cada final de curs escolar per tal que pugui ser consultat pels tutors/es que tendran aquest grup classe el curs següent, esdevenint una eina passiva de coordinació inter cursos o intercicle.

A més, ha esdevingut un material útil per a col·laborar amb la uVic en matèria d'investigació del programa CAAC respecte a l'evolució dels centres que fa uns anys que estan en fase de consolidació.

És, així mateix una eina d'autoavaluació gràcies a les dades que poden extreure's d'ell quant a dinàmiques realitzades, tipus i nombre d'estructures, nombre de plans d'equip, etc. Ens ajuda com a centre a marcar-nos nous objectius, que queden recollits en el Pla Anual de Millora, que elabora a principi de curs la comissió d'aprenentatge cooperatiu.

2.4. Quaderns d'equip

Són documents que pertanyen a cada equip base. Contenen per una banda els documents per a la creació i cohesió de l'equip: integrants, aficions, funcions dels diferents càrrecs... I per l'altra va acollint els diferents Plans d'equip que es duen a terme al llarg del curs. Estan a dins cada classe i són accessibles per als equips cooperatius. Els encarregats de material són aquells que van a cercar el quadern i vetllen perquè es mantengui en ordre.

Cada pla d'equip consta de: primer full de planificació: objectius, compromisos, distribució de càrrecs. Distints fulls de diaris de sessió (avaluacions realitzades sobre com s'ha fet feina en equip). Aquests diaris de sessió tenen distintes característiques segons allò concret que es vulgui avaluar després d'haver desenvolupat alguna estructura dins classe.

Els quaderns d'equip són documents que estan adaptats segons l'etapa educativa i el cicle o curs.

2.5. Pla de millora

El pla de millora és un document d'objectius que són redactats per part de la Comissió d'aprenentatge cooperatiu a partir de l'anàlisi global del curs que es duu a terme a final del mes de juny. Aquests objectius es presenten al claustre i als equips de cicle per tal que siguin acceptats o modificats. El pla de millora persegueix avançar en la implementació del programa dins el centre. Els objectius que s'hi proposen són revisats per la comissió d'aprenentatge cooperatiu o bé pel claustre a final de cada trimestre i a final de curs per valorar l'estat de consecució dels mateixos.

2.6. Temporització del programa d'aprenentatge cooperatiu o pla anual

Es tracta d'un document que planifica cada principi de curs la comissió d'aprenentatge cooperatiu i que inclou el desenvolupament detallat dels tres primers mesos del programa, que llavors serveix com a model per a continuar la resta del curs. Serveix de guia tant per als mestres nouvinguts que no estan formats en el programa CAAC com per al personal amb plaça definitiva que l'usa com a recordatori de cada fase de desenvolupament del mateix. Suposa una coordinació a nivell de centre i una eina que ajuda a desenvolupar el programa seguint els acords aprovats en claustre en els diferents anys de consolidació en CAAC.

En línies generals s'especifiquen:

Intervencions en l'àmbit A dels primers dies de classe.

Patró per a la programació de les sessions de tutoria quant a àmbit A (dinàmiques) i àmbit C (creació del quadern d'equip).

Planificació temporal de les estructures simples per al professorat en fase de formació inicial.

Calendari per a la creació dels distints plans d'equip.

Calendari de reunions de seguiment del professorat en fase de formació inicial en el programa.

Calendari de reunions d'aprenentatge cooperatiu (seguiment del trimestre) per cicles.

Calendari de reunions d'aprenentatge cooperatiu en claustre: claustres pedagògics i avaluació trimestral dels plans de generalització.

3. PROGRAMA ANUAL D'APRENTATGE COOPERATIU

3.1. Aspectes de coordinació

Al nostre centre educatiu existeix des del curs 2014-2015 la figura d'un coordinador/a d'aprenentatge cooperatiu i, des del curs 2016-2017, una comissió d'aprenentatge cooperatiu que, principalment, vetlla pel bon estat d'implantació del programa d'aprenentatge cooperatiu a la nostra escola. Aquesta comissió està formada per un grup d'entre 3 i 4 persones que poden anar variant durant els distints cursos escolars. Una d'elles actuarà com a coordinadora. En la mesura del possible, s'haurà de procurar la rotació i renovació de les persones que componen la comissió.

Les funcions de la comissió han anat establint-se de manera gradual conforme la comissió es consolidava com a òrgan d'importància per a la coordinació del programa. Aquestes funcions són:

- Elaborar el Pla de millora anual partint de l'avaluació final del claustre cooperatiu de final de curs.
- Preparar la "Temporització" del programa d'aprenentatge cooperatiu anual.
- Organitzar els diferents claustres cooperatius i pedagògics.
- Actualitzar i facilitar l'accés de tota la documentació del centre respecte a AC tant de manera digital com al plafó de la sala de mestres.
- Organitzar la formació inicial del professorat no format en el programa i la formació continuada de tot el claustre.
- Participar en la tutorització del professorat no format en el programa i fomentar l'observació entre iguals.

- Analitzar les necessitats del centre per a seguir millorant la implantació del programa en tots els àmbits i presentar-les al claustre.
- Fomentar la difusió del programa entre els membres del claustre i la resta de la comunitat educativa elaborant propostes per a aconseguir-ho.
- Respondre com a centre a les sol·licituds requerides per agents externs com la *Red Khelidôn* o el CEP i coordinar la informació amb el claustre.

3.2. Aspectes de difusió

Allò que es viu en primera persona s'aprèn de manera molt més fàcil i profunda i és per tant, susceptible de ser duit a la pràctica amb el nostre alumnat de manera molt més probable que allò que només se'ns explica o llegim. És per aquest motiu que les reunions de claustre són un moment excepcional per experimentar a través de la pràctica dinàmiques i estructures de treball cooperatiu per tal de recordar coneixements i aprofundir en d'altres nous. Es tracta d'una formació continuada que facilita mantenir-nos actius quant a les tècniques usades en el programa, però aquest no n'és l'únic motiu pel qual és utilitzat al claustre.

Una vegada l'aprenentatge cooperatiu forma part de la nostra línia de centre i de la nostra manera natural d'entendre el procés d'ensenyament aprenentatge, també ha esdevingut una forma natural de participació democràtica dins el claustre, suposant una manera d'estructurar el funcionament d'aquestes reunions en la qual les decisions es prenen de manera cooperativa per tal que es procuri una participació equitativa de les persones que hi participen. És per això que utilitzam estructures de treball cooperatiu o d'altres tècniques, com per exemple la pluja d'idees, que fomenten la participació per programar activitats festives, sortides escolars, jornades, prendre decisions de calendari escolar, etc.

Aquesta, a més, és una manera de fer present l'aprenentatge cooperatiu des del primer moment al claustre per fer-lo visible a les persones que s'incorporen per primera vegada a l'equip docent.

Des de l'etapa de consolidació del programa al nostre centre, l'any 2014-2015, és costum desenvolupar alguna dinàmica o estructura de treball cooperatiu a la reunió de principi de curs amb les famílies (tant si es tracta d'una reunió general com per tutories). Existeix un registre de les dinàmiques dutes a terme en els distints anys per tal de no repetir amb el mateix grup de famílies les mateixes dinàmiques any rere any. La decisió de quina dinàmica aplicar sol consensuar-se en claustre o en equips de cicle. Aquest registre es troba a la carpeta d'aprenentatge cooperatiu de la carpeta compartida del professorat.

A més, en aquestes reunions es duu a terme una breu explicació del programa i es convida a les famílies a informar-se amb més detall a través de la nostra pàgina web i dels nostres blocs per tal de conèixer el nostre projecte d'aprenentatge cooperatiu en profunditat. És l'Annex 19 del PEC (Projecte Educatiu de Centre) i és un document públic a disposició de tota la comunitat educativa.

Per altra banda, el centre facilitarà les condicions perquè puguin dur-se a terme totes aquelles activitats de difusió que proposi la comissió d'aprenentatge cooperatiu i aprovi el claustre per fer de cada vegada més visible el nostre projecte i fomentar la participació de tota la comunitat educativa (Jornades d'aprenentatge cooperatiu, xerrades divulgatives, etc.).

Aquesta tasca de difusió del nostre projecte educatiu pensam que és positiva perquè les famílies siguin conscients del tipus d'activitat que duen a terme els seus fills i filles a classe i puguin entendre i compartir els objectius que com a docents perseguim amb aquesta metodologia, a més de comprendre molt millor aquells comentaris que puguin fer els seus fills i filles sobre l'aprenentatge cooperatiu, l'equip base, etc. Altrament, el fet d'utilitzar l'aprenentatge cooperatiu a les reunions, per una banda les fa més entretingudes i participatives i fomenta un major coneixement de les famílies entre si ajudant a millorar la convivència de tota la comunitat educativa, ja que la participació de les famílies, donar-les veu, i el

diàleg que s'estableix entre el professorat i elles, augmenta la proximitat entre els distints membres de la comunitat i facilita la futura comunicació durant el curs escolar, ja que es demostra la intenció d'escolta de l'equip docent. Per altra banda, el fet d'usar l'aprenentatge cooperatiu en aquestes reunions és una manera més de fer present per al professorat nouvingut al centre que aquesta metodologia està plenament integrada en la vida escolar i que, per tant s'espera d'ell que intenti adoptar-la com a pròpia.

3.3. Formació inicial i de seguiment del nou professorat.

No obstant l'acabat d'exposar en termes de difusió del programa als docents, entenem que és necessari facilitar l'adaptació del professorat nouvingut a la nostra metodologia de treball, que conforma la nostra línia de centre i identitat pedagògica. És per això que, durant els primers dies de setembre i seguint el pla de formació del professorat, es duu a terme una sessió formativa d'una hora i mitja de durada en la qual es presenten les bases del programa CAAC. L'assistència a aquesta formació és obligatòria per al professorat que s'incorpora per primera vegada al centre i voluntària per a la resta del professorat.

Durant el primer mes i mig de classes, es duen a terme diferents reunions de seguiment amb el professorat en formació inicial en les quals es va explicant de manera graduada l'àmbit C, que es concreta en el quadern d'equip, a mesura que es va desenvolupant dins l'aula, per tal que l'explicació dels documents a emplenar sigui facilitadora de la posada en pràctica del pla de generalització a dins classe.

En les diferents reunions d'aprenentatge cooperatiu per cicle, es duen a terme torns de paraula per explicar bones pràctiques, dubtes, etc. I s'obren petits debats per tal d'enriquir-nos uns dels altres amb les nostres experiències.

Un claustre pedagògic per trimestre servirà per dur a terme de manera pràctica algunes dinàmiques o estructures que serviran per seguir ampliant la formació

tant inicial com continuada del professorat.

3.4. Pla de seguiment del programa.

Independentment de la formació inicial i continuada del professorat de la qual acabam de parlar, també és necessari establir uns mecanismes de control i de seguiment del programa per avaluar la incidència que té aquest dins cada grup classe. Les reunions i activitats encaminades a aquest propòsit és el que anomenam “Pla de seguiment del programa”. Tal com s'especifica a la temporització del programa de treball cooperatiu, es duen a terme dues reunions de seguiment trimestrals: una amb agrupaments per cicles i una tot el claustre que serveix per avaluar el trimestre. En aquestes reunions s'ha de portar el material necessari per poder consultar tot el referent a la programació de l'aprenentatge cooperatiu: el pla de generalització, un quadern d'equip de l'alumnat i el quadern de programació setmanal. En les diferents sessions es comenta l'estat de desenvolupament de cada pla de generalització (per grup classe), s'analitza si cal fer reajustaments en la temporització dels diferents plans d'equip i es valora si s'estan desenvolupant estructures de manera equilibrada quant a varietat i àrees des de les quals es duen a terme. També es comenten dificultats i es resolen dubtes o s'aporten idees en cas que sigui oportú. A més, a la reunió d'avaluació trimestral es revisa la consecució d'objectius del Pla de Millora.

Quant a millora continua de la pràctica docent, pensam que l'observació entre iguals pot ser una eina interessant i útil a l'hora d'ajudar a que aquesta millora es produeixi tant en les persones que observen com en les que són observades. Existeixen experiències molt positives que avalen la conveniència de dur a terme observacions entre iguals pautades amb anterioritat en les quals s'acorden aquells punts que volen ser observats amb més deteniment i que afavoreixen un enriquiment de la tasca docent, gràcies a les observacions i els comentaris posteriors dits a terme pels companys/es a més de facilitar també l'aprenentatge

entre iguals.

Des del nostre centre, afavorirem aquestes experiències posant a disposició del professorat la possibilitat de flexibilitzar els seus horaris, dins la mesura del possible, per poder dur a terme aquestes observacions.

Entenem que aquesta pràctica ha de ser completament voluntària per al professorat ja que d'altra manera, sense comptar amb la predisposició dels docents, seria poc útil i podria ser contraproductiu per a la convivència entre els membres del claustre.

Allò que sí es procurarà cada curs és que cada grup classe tengui una o més sessions de suport en les quals siguin dos mestres a l'aula i que d'aquesta manera es faciliti la consecució d'activitats de treball cooperatiu amb dos docents a l'aula. Aquests suports seran especialment indicats per als tutors/es que desenvolupin el programa per primera vegada al centre ja que, per una banda, si ells són els que fan suport, podran observar a d'altres mestres dur les distintes dinàmiques d'aula per poder-les aplicar després a la seva tutoria i, per altra banda, si ells/elles són els que reben suport, suposarà un bon moment per comptar amb l'ajuda d'algú amb experiència prèvia en cooperatiu. Per tant s'ha de procurar programar que en aquestes sessions de suport es realitzin activitats de manera cooperativa.

4- EL PROGRAMA CA/AC EN RELACIÓ A LES ACTIVITATS DE FORMACIÓ CONTÍNUA DELS DOCENTS

Quant a formació continuada del professorat, tal com s'ha indicat amb anterioritat, el centre procura cada inici de curs una formació interna que, tot i estar pensada per als membres del claustre que no han estat formats en el programa CAAC, també permet l'assistència de la resta del professorat que així ho desitgi.

Les dinàmiques i estructures que es duen a terme als claustres pedagògics i d'aprenentatge cooperatiu també suposen una formació continuada per a tots els

docents ja que, a través d'elles, es repassen i s'amplien coneixements que poden aplicar-se a l'aula.

Per altra banda, les diferents formacions en centre que es duen a terme, tenen en compte la metodologia de l'aprenentatge cooperatiu tant com a model de funcionament de la formació, com per a que l'aplicació d'allò tractat a la formació respecti i s'integri dins aquesta manera cooperativa de fer feina.

Cada dos anys, de manera alternada, es duu a terme una jornada d'aprenentatge cooperatiu a nivell de Mallorca organitzada pels distints centres de professorat de l'illa i un simposi d'aprenentatge cooperatiu a nivell estatal organitzat per la *Red Khelidôn* i la Universitat de Vic. El centre promou la participació del professorat en aquestes formacions continuades, facilitant-los l'assistència amb la flexibilització de l'horari en cas que sigui necessari. A més, fomenta els espais de coordinació post-formacions perquè els/les assistents puguin compartir les experiències amb la resta del professorat utilitzant les reunions de coordinació per cicles o els claustres pedagògics per fer-ho.

La nostra escola ha participat en diverses jornades de difusió de l'aprenentatge cooperatiu, formacions específiques del CEP, de les Escoles Diocesanes i d'altres escoles concertades, com la de Santa Maria, de Palma. Creim fermament que compartir experiències amb altres centres i difondre la nostra pràctica docent ens enriqueix com a mestres i com a centre, ja que ajuda a consolidar el nostre projecte i a donar a conèixer i a reforçar, per tant, aquesta metodologia dins la nostra línia pedagògica.

Sempre que alguna escola ens ho ha demanat, bé a nivell particular, bé a través del CEP, hem obert les nostres aules per poder mostrar com duim a la pràctica les sessions a través de l'aprenentatge cooperatiu, amb una gran col·laboració del professorat implicat. Pensam que és una porta que s'ha de mantenir oberta per tal de millorar com a docents, ja que ens ajuda a esforçar-nos cada dia més i és una manera de promoure les bones pràctiques.

Membres del nostre claustre han contribuït també en la difusió de la nostra visió d'escola cooperativa amb l'article "Com l'aprenentatge cooperatiu pot modificar l'organització a l'escola"²⁷ per a la revista Guix. Aquest article està a disposició del claustre en la carpeta d'aprenentatge cooperatiu i de les famílies a través de la pàgina web del centre.

El CEIP Nadal Campaner Arrom va ser el primer centre de Mallorca en adherir-se a la *Red Khelidôn*, durant el curs 2015-16, presentant-hi un projecte de compromís amb l'aprenentatge cooperatiu com a escola. Tal com s'explica a la seva pàgina web²⁸, aquesta xarxa va ser creada per tal que tots aquells centres que havien duit a terme una formació comuna sobre el Programa CA/AC en les tres etapes que proposava la Universitat de Vic: introducció, generalització i consolidació poguessin mantenir un major contacte entre ells i entre els formadors i d'altres creadors del programa. Així doncs, esdevé una plataforma per poder compartir el material que han creat aquestes persones per la seva escola.

Per altra banda la xarxa també promou i coordina les formacions sobre el Programa que els centres o diferents institucions sol·licitin, així com certificar i validar a través de la Universitat de Vic, les accions formatives que duguin a terme els centres de la xarxa (Jornades, Simposis, cursos...).

Cada persona que forma part del claustre, pot demanar d'adherir-s'hi de manera individual per tal de poder compartir experiències en els diferents fors de debat, documentació, etc. L'autorització d'aquest accés és gestionat per la comissió permanent de la *Red Khelidôn* i s'hi accedeix a través de la pròpia web²⁹, que disposa d'unes instruccions que cal seguir per sol·licitar-lo.

Així mateix, el centre està en disposició de formar part de qualsevol xarxa entre centres que es proposi també a nivell de Mallorca o de la comunitat Balear per compartir experiències, formacions, etc.

²⁷ BORRÀS, P., SOCÍAS M, SABATER M.V. (2017). "Com l'aprenentatge cooperatiu pot modificar l'organització a l'escola", a Revista Guix, 433, abril 2017, s/p.

²⁸ <http://cife-ei-caac.com/khelidon/> (08/2019)

²⁹ <http://cife-ei-caac.com/khelidon/> (08/2019)

Aprovat en claustre dia 30 de gener de 2020.